

FİİLDE KİP VE ZAMAN

Çekimli Fiil:

Çekimli fiil, belirli bir zaman ya da dileği kişiyle birlikte gösteren fiillere denir. Çekimli fiil, kişi ve kip ekleri yardımıyla çekimlenir. İkinci tekil kişi emir kipi çekimi hariç bütün fiiller çekim eki alır. Fiil çekim ekleri, fiil kök veya gövdelerine eklenerek, fiillerin zamanını, yapılış şeklini ve şahsını (eylemi yapan kişiyi) belirtirler.

Fiillerde Kip:

Eylemin gösterdiği kılış, durum veya oluşun zamana bağlı olarak nasıl gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini gösteren söyleyiş kalıplarına **kip** adı verilir.

Türkçede kipler, **haber ve dilek kipleri** olmak üzere ikiye ayrılır:

A. Haber (Bildirme) Kipleri

- **Zaman anlamı** taşıyan fiillerdir.
- Eylemin geçmişte, şu anda, gelecekte ya da her zaman yapıldığını bildirir.
- Kip ve kişi ekleriyle eylemlerin olumlu, olumsuz, olumlu soru ya da olumsuz soru biçiminde çekimleri yapılır.
- **Dört** ana başlıkta incelenir:

1. GEÇMİŞ ZAMAN KİPİ:

Eylemin geçmişte yapıldığını bildiren zamandır. **Bilinen (görülen / belirli) geçmiş zaman** ve **öğrenilen (duyulan / belirsiz) geçmiş zaman** olmak üzere ikiye ayrılır.

A. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman: Görülen, tanık olunan, bilinen veya yapıldığından emin olunan geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

- Eki " **-dı, -di, -du, -dü; -tı, -ti, -tu, -tü** "dür.
- Kişinin yaşadığı ya da gördüğü bir eylemi anlatır.
- Fiilin gerçekleştiği kesindir.

ÖRNEKLER:

Dün bütün ödevlerimi bitir**dim**. (Bilinen)

Ayaklarını güzelce yıka**dı**. (Görülen, tanık olunan)

Ayak sesleri yaklaşıyor, gel**di**. (Duyularla kesinleşmiş)

Cumhuriyet 1923'te kurul**du**. (Bilimsel kesinlik)

Teyzem dün akşam gel**di**. (Görülen bir eylem)

Kar topu oynarken düş**tüm**. (Yaşanan bir eylem)

B. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman: Görülmeyen, başkasından duyulan veya bittikten sonra fark edilen geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

- Eki " **-mış, -miş, -muş, -müş** "tür.
- Kişinin duyduğu ya da öğrendiği bir eylemi anlatır.
- Fiilin gerçekleştiği kesin değildir.
- Sonradan fark edilme anlamı da katar.
-

ÖRNEKLER:

Adana'ya dün epeyce kar yağ**mış**. (Başkasından öğrenilmiş.)

Ben görmeyeli epey büyü**müşsün**. (Sonradan fark edilmiş.)

Keloğlan bir de bak**mış** ki... (Masal üslubu. Masal ve fıkra anlatım biçiminde de "başkasından öğrenilme" anlamı vardır.)

Dayısı dün sabah gel**miş**. (Duyulan, öğrenilen bir eylem)

Üzerime şalgam dök**müşüm**. (Sonradan fark edilme anlamı)

2. Şimdiki Zaman Kipi: Halen yapılmakta olan, henüz tamamlanmamış bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

- Eki “-yor”dur.
- Eylemin yapılma zamanı ile söylenme zamanı aynıdır.

Not: “-makta,-mekte” ekleri de şimdiki zaman anlamı veren eklerdir.

ÖRNEKLER:

Bahçemizde çiçekleri suluy**oruz**.

Bu fiilimsi sorusunu bir türlü çözemi**yorum**

Harun, odasında Müslüm,Ferdi ve Orhan dinli**yor**. (Şu an yapılan bir eylem)

Harun, odasında Müslüm,Ferdi ve Orhan dinle**mekte**.

3. Gelecek Zaman Kipi: Gelecek zaman içerisinde bir eylemin bildirilmesinde kullanılır.

- Eki “-acak, -ecek”tir.
- Eylemin henüz yapılmamış, söylendikten sonraki bir zamanda yapılacağı anlamı verir.

ÖRNEKLER:

3 gün sonra hastaneye gide**ceğ**im.

Kırmızı ışıkta dur**acak**sın.

Ev temizliğıne yarın başlay**acak**sın.

Bu pikniğıe onu çağır**mayacağ**ız.

Okulun değeri**n**i bile**cek**siniz.

Yarım saat sonra ders çalışmaya başlay**acağ**ım. (Gelecekte yapılacak bir eylem)

4. Geniş Zaman Kipi: Eylemin **geçmiş, şimdiki ve gelecek** zamanların tümüne ait olduğunun, yani her zaman tekrarlandığının bildirilmesinde ve genel yargıları anlatmakta kullanılır.

- Eki “**-r, -ar, -er, (-ır, -ir, -ur, -ür)**”dür. **(Aşağıdaki önemli notu okuyunuz.)**
- Olumsuz birinci şahıs çekimlerinde “**-ma, -me**”, ikinci ve üçüncü şahıs çekimlerinde “**-maz, -mez**” ekleri kullanılır.
- Her zaman yapılan, sürekli tekrarlanan eylemleri ifade eder.

ÖRNEKLER:

Geceleri uyumadan önce kitap oku**r**um.

Her cuma köyümüze gid**e**riz.

Dünya, Güneş’in etrafında dö**n**er.

Sabahları Mimoza Caddesi’nde yürüyüş yap**a**rım. (Her sabah yapılan bir eylem)

İki günde bir dükkâna uğra**r**.(Her zaman yapılan bir eylem)

ÖNEMLİ NOT: Geniş zaman **-r** ekinden önce gelen **-ı,-i,-u,-ü** ünlüleri yardımcı sestir.

Ekrem GİRİŞ
Türkçe Öğretmeni